

Memur ve Hukuk Danışmanı Olarak Franz Kafka

DR. EMRE BEKİR GÜVEN*

Öz

Genel itibarıyla Franz Kafka'nın edebiyatçı kimliği bilinmektedir. Birçok kişi için Kafka, dünya edebiyat literatürüne oldukça güçlü yapıtlar sunan bir yazardır. Milliyet, din, hastalık, duygusal ilişkiler ve başkaca olgular Kafka'ya dair tartışılabilen konuları oluşturmaktadır. Ancak, Kafka'nın tüm bunların ötesinde, yaşamının kabaca yarısından fazlasında yer tutan bir uğraş alanı genellikle göz ardı edilmektedir. Oysaki bu alan, Kafka'yı dünyanın tanınmasına neden olan edebi yapıtlarının temelini oluşturmaktadır.

Kafka, farklı tutkularına rağmen hukuk doktoru olarak hukukla ilgili kurum ve kadrolarda çalışmıştır. Bu uğraş alanından elde ettiği verileri edebi yapıtlarına dayanak olarak kullanmıştır. Retorik ve diyalektik temellerinde hukuk ve edebiyat disiplinlerini birleştirmiş ve bir disipline ait stratejileri diğer bir disipline taşımaktan geri durmamıştır. Hukukçu Kafka ile edebiyatçı Kafka bir taraftan çatışmış, diğer taraftan ise birbirlerinden beslenmiştir.

Bu çalışma, ölümünün 100. yılında Franz Kafka'nın göz ardı edilen boyutunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında en az iki kimlikli Kafka'nın varlığı tezinden hareketle, metni merkeze alan ancak, yazarın biyografisine de başvuran bir yaklaşımla seçilmiş metinler irdelenecektir. Dünya edebiyatına kazandırdığı güçlü yapıtların ardında yatan ve yaşamının ciddi bir kısmında yer tutan mesleğinin Kafka'ya neler kattığını ve nelere yol açtığını gösterebilmek, çalışmayı amacına ulaştıracaktır.

Anahtar sözcükler: Kafka, Franz Kafka, hukukçu, hukuk danışmanı, hukuk ve edebiyat

FRANZ KAFKA AS AN OFFICIAL AND ARTICLED CLERK

Abstract

In general, Franz Kafka's identity as a literary figure is known. For many people, Kafka is an author who presents very powerful works to world literature. Nationality, religion, illness, emotional relationships and other facts constitute the topics discussed about Kafka. However, beyond all of this, Kafka's field of endeavor, which occupied roughly more than half of his life, is often overlooked. However, this field forms the basis of the literary works that made Kafka known to the world.

Despite his different passions, Kafka worked as a doctor of law in law-related institutions and positions. He used the data he obtained from this field of endeavor as the basis for his literary works. He combined the disciplines of law and literature on the basis of rhetoric and dialectics and did not refrain from transferring the strategies of one discipline to another discipline. Kafka, the lawyer, and Kafka, the man of letters, clashed on the one hand, and fed off each other on the other.

* Siirt, Türkiye, emrebekirguven@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1789-1730.

Gönderim tarihi: 21 Mayıs 2024

Kabul tarihi: 10 Temmuz 2024

This study aims to reveal the overlooked dimension of Franz Kafka on the 100th anniversary of his death. Within the scope of the study, based on the thesis of the existence of Kafka with at least two identities, selected texts will be examined with an approach that focuses on the text but also refers to the author's biography. Being able to show what Kafka's profession, which lies behind the powerful works he contributed to world literature and took a significant part of his life, contributed to and led to, will achieve the purpose of the study.

Keywords: Kafka, Franz Kafka, jurist, jurisconsult, law and literature

GİRİŞ

Franz Kafka'nın, esas itibarıyla avukat ya da hukukçu olduğu konusu birçok kişi tarafından bilinmemekte veya göz ardı edilmektedir. Bunun başlıca nedeni, oldukça geniş bir coğrafyada edebi yapıtları üzerinden anılmasıdır. Kafka, dünya edebiyat literatürüne katkı sağlamış isimler arasında oldukça önemli bir konumdadır. Bu yönüyle, tüm unvanların önünde olarak edebiyatçı ve yazardır. Oysaki Kafka sıradan bir avukattan öte, hukuk alanında doktora sahibidir.

Hukuk doktoru olarak Franz Kafka, edebiyatçı Kafka'nın gölgesinde ya da ardında konumlanmıştır. Bu, Kafka'nın hukukçu yönünün veya hukuk formasyonunun zayıflığından değil, edebi yönünün olağanüstü güçlü ve dolayısıyla da ön planda olmasından ileri gelmektedir. Kafka'nın "Hukuk Doktoru Dr. Franz Kafka" (Corngold vd., 2017, s. 346-347) adıyla imzaladığı nice resmi yazışmada retorik, bütüncülük, muhakeme ve düzen göze çarpan ilk öğelerdir.

Bohemya Krallığı'na bağlı resmi bir kurumda çalışmaya başladıktan kısa süre sonra Kafka hakkında "... taslakların hazırlanmasında Kafka'nın üstün bir yetenekle donatıldığı çok geçmeden anlaşılmıştı." (Wagenbach, 2008, s. 83) sonucuna varıldığı söylenmektedir. Diğer taraftan, iş yerindeki herkes tarafından takdir edildiği (Stach, 2013, s. 39) ve el üstünde tutulduğu, kurumun gözdesi olduğu, dara düşen kişinin danıştığı kişi olduğu (Wagenbach, 2008, s. 83) ifade edilmektedir. Buna rağmen Kafka'nın gerek *Assicurazioni Generali* (T.: Generali Sigorta) gerekse *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*'nda (Alm.: Arbeiter-Unfall-Versicherungs-Anstalt), hukuk öğrenimi ve alanına dair henüz öğrenim sürecine dayanan isteksizliği söz konusudur. Buna rağmen "Bürokrasi hayaleti Kafka'ya gece gündüz yazarlık yaşamının her köşesinde egemen olmaktadır." (Corngold vd., 2017, s. 58) Bu egemenlik uzun süre devam eder.

Kafka'nın, asıl tutkusunun edebiyata ilişkin olmasından dolayı soğuk baktığı ve her fırsatta sıyrılmak istediği hukuk disiplini, ölümünden neredeyse iki yıl öncesine kadar ardından gelir. Kafka, 1922 yılının haziran ayında, 1908 yılında başladığı *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*'ndan emekli

Franz Kafka

olur. 1924 yılının yine haziran ayında ise ölür. Yaşadığı süre içinde çalıştığı dönemin tamamını içten içe tutku duymadığı, ama yine içten içe faydalandığı hukuk disiplinine ayırmış olur.

1. KAFKA'NIN HUKUK DİSİPLİNİNE YÖNELMESİ

Franz Kafka henüz lise öğrencisiyken ne yapmak istediğini, ileride hangi alanda çalışmak istediğini aslında bilir. Kafka'nın 18 yaşında dahi değilken yaşamının bu boyutuna dair karar alabilmiş olması sıklıkla karşılaşılabilecek bir durum değildir. Üstelik, aldığı karar, gençliğin vermiş olduğu bir heyecanın getirisi değil, yaşamı boyunca vazgeçmeksizin sürdüreceği bir dürtünün ürünüdür.

Kafka'nın genel profili esas alındığında, günümüzde dahi ona en uygun düşebilecek alanın felsefe ve bununla bağlantılı olarak edebiyat olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, ölümünün 100. yılında tüm yaşamı, yapıtları ve yaklaşımı göz önüne alarak kendisine yakıştırabildiğimiz bu alanı Kafka, henüz sürecin içinde ve genç bir bireyken belirlemiş ve açıklamaktan da geri durmamıştır: "Daha bitirme sınavlarından önce felsefeyi ilerisi için 'seçtiği meslek' olarak açıklamış, babası ise böyle bir tasarıyla kesinlikle karşı çıkmıştı." (Wagenbach, 2008, s. 51) Yapıtlarındaki derinlik, konuların felsefesini yapma, olguları sorunsallaştırma gibi boyutlarıyla Kafka sade bir edebiyat değil, adeta felsefe yapmıştır. "Modern yaşamın ... bir analisti olarak Kafka" (Corngold vd., 2017, s. 9), derin bir gözlemcidir. Oldukça akıcı ve okuru anında anlatının içine çeken metinlerden çok, anlaşılması güç ve okuru farklı yollara sürükleyen metinler üretmiştir. Bu yönleriyle Kafka'nın, yaşına ve deneyimlerine aykırı olarak henüz sürecin başındayken, yaşamının tamamının çizdiği profile uygun düşen bir alan belirlemiş olduğu söylenebilir.

Felsefe ve edebiyata olan eğilimini, daha doğru ifadeyle tutkusunu Kafka belirli bir sürece kadar bastırmak zorunda kalır. İleride bizzat başvuracağı "Benimkisi edebiyata ilgi değil, ben edebiyattan meydana geliyorum, bunun dışında bir şey değilim ve bunun dışında bir şey olamam." (Kafka, 2016, s. 455) ifadelerine rağmen öğrenimine farklı alanlarda başlamıştır. Kafka, üniversite yaşamına ilk olarak kimya öğrenimiyle başlar. Daha sonra hukuk öğrenimi ile devam eder. Kimya ile hukuk öğrenimleri arasında iki hafta süre olduğu söylenmektedir. (Wagenbach, 2008, s. 51) Kimya öğrenimine başladıktan iki hafta sonra hukuk fakültesine geçiş yapması, Kafka'nın içinde bulunduğu baskı ve ruh halini açıklar niteliktedir. Bu sayede Kafka, "babası tarafından arzu edilen" (Wagenbach, 2008, s. 51) alana yönelmiştir.

Kafka'nın bir taraftan güçlüklerle karşı olağanüstü bir çaba ile mücadele ettiği, fakat diğer taraftan da güçlükler karşısında durumu kabullenip hiçbir tepki göstermediğini söylemek mümkündür. Oluşturduğu izlenim bu doğrultuda olan Kafka, öğrenim alanı konusunda paradoksal bir yol benimseyerek farklı bir çözüm bulmuştur. Benzer bir örnekte karşısındakine "Bu yasağa boyun eğecek misiniz?" (Janouch, 1961, s. 54) diye soran Kafka, babasına bu açıdan tamamen boyun eğmemiştir. Çözüm olarak bir taraftan babasının arzusunu yerine getirmiş, diğer taraftan da kendi dürtülerini ihmal etmemiştir. Hukuk öğreniminin yanı sıra ilk fırsatta sanat tarihi ve Alman filolojisine yönelmiştir. Ancak, "Sırtlandığı hukuk öğrenimi, özellikle son yarıyılarda Kafka'yı kahredip durmuştu. Narin bünyesi ezberciliğe dayanan öğrenimin gerektirdiği çabalarla anlaşılabilir."

baş edecek gibi değildi.” (Wagenbach, 2008, s. 63-64) Buna rağmen başta babası olmak üzere ailesinin Kafka’dan beklediği üzere, Kafka hukuk öğrenimini tamamlamıştır.

Hukuk öğrenimi Kafka için bir arzu değil, yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Arzu etmediği bir alana yönelmek zorunda kalmasının, ailesinden kaynaklı baskıyı savurmak üzere Kafka’nın başvurduğu bir yöntem olduğu açık bir dille ifade edilmektedir: “Hukuk öğrenimi yapmasıyla Kafka anne ve babasına borcunu ödemiş görünüyordu.” (Wagenbach, 2008, s. 52) Bu yüzden de sadece zorunlu dersleri vererek öngörülmüş olan en az sekiz yarıyılın ardından hukuk doktoru unvanını elde etmesi, Kafka’ya farklı uğraşlar için özgürlük alanı sağlamıştır. (Wagenbach, 2008, s. 52) Sadece Kafka’nın değil, genel olarak insanların tutkuyla yaşamadıkları uğraşlarda yeterli derecede başarı elde etmeleri beklenemez. Kafka’nın “Kendi tarafımdan yaratılmamış her türlü bağ, isterse benliğimi oluşturan parçaların bir kısmına karşılık gelsin, benim için değersiz, benim yürümemi engelliyor, bunlardan nefret ediyorum ya da nefret etmeme az var.” (Kafka, 2016, s. 670) söylemini, öğrenim ve meslek konularına da uyarlamak mümkündür. Ancak paradoksal bir şekilde Kafka, sıradan bir hukuk öğreniminin ötesine geçmiştir. Sadece zorunlu dersleri vermesi ve öngörülmüş olan minimum süreyi öğrenimine ayırması gibi olgular bir arada değerlendirildiğinde, Kafka veya herhangi bir kişinin, yaşamının herhangi bir aşamasında ilgili disiplinle meşgul olması ve meşgul olsa dahi, başarılı olması beklenemez. Kafka ise hukuk doktorasını tamamladığı 1906 ve emekli olduğu 1922 yılına kadar hukuk ile ilgili uğraşlarda bulunmuş ve ortaya koyduğu yazılardan anlaşıldığı kadarıyla bu işi olağanın üzerinde bir kalitede yerine getirmiştir.

2. HUKUKÇU KAFKA İLE EDEBİYATÇI KAFKA ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hukuk öğrenimine yönelme biçimine paralel olarak Kafka, mahkeme stajlarının ardından bir sigorta şirketinde yardımcı memur olarak çalışmaya başlar. Buradaki umudu da öğrenim konusunda bulduğu çözüme paralel olarak “baba evinden bağımsız bir konuma kavuşmak” (Wagenbach, 2008, s. 78) olarak belirtilmektedir. *Assicurazioni Generali*’de çalışma şartlarının olumsuzluğu veya Kafka’ya olan uyumsuzluğuna rağmen Kafka’nın bu işi kabul etmesi, doktorasını tamamladığı 1906 yılındaki yaklaşımından ileri gelmektedir. O dönemki yaklaşımı, “Seçtiği meslekten tek beklediği şey, baba evinden bağımsızlığı garanti etmesi, ama yazıp çizmelere olabildiğince çok zaman bırakması, daha doğrusu sadece yazı işiyle uğraşmasını sağlamasıydı.” (Wagenbach, 2008, s. 65) ifadeleriyle anlatılmaktadır. Buna rağmen Kafka Prag’da yaşamak zorunda kalmış ve yazma edimine dilediği ölçüde zaman ayıramamıştır.

Kafka’nın, kendisinin ve ailesinin beklentileri arasında kurmuş olduğu bir dengenin yansıması olan hukuk öğrenimi görmesi ve *Assicurazioni Generali* şirketinde çalışması, başlangıçta tam bir başarısızlık ile sonuçlanır. Bu dönem, diğer birtakım olgularla birlikte “Assicurazioni Generali’deki en kötü zamanlar” (Stach, 2013, s. 172) olarak anılmaktadır. “Assicurazioni Generali’deki yorucu çalışma sırasında yazıp çizmelerin arkası kesilir büsbütün.” (Wagenbach, 2008, s. 82) ifadeleri, Kafka’nın karşılaştığı sonucu anlatır niteliktedir. Bunun Kafka için ifade ettiği düş kırıklığını tahmin etmek güç değildir. Nitekim Kafka, bu doğrultuda 10 ayı tamamlamadan buradan ayrılarak *Bohemya Krallığı Prag İşçi Kaza Sigortası Kurumu*’nda çalışmaya başlar.

Franz Kafka

İşçi Kaza Sigortası Kurumu, Assicurazioni Generali şirketine kıyasla Kafka'nın daha az zorlandığı bir kurumdur. Kafka'nın esas itibarıyla arzu ettiği uğraş veya en azından tutkusuna dilediği ölçüde zaman ayırabildiği bir uğraş kesinlikle söz konusu değildir. Bu şerhi düşerek, *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*'nun tam olarak Kafka'nın arzu ettiği atmosferi sunduğunu belirtmek gerekir. Kurum, "karanlık bir bürokratlar yuvası (ein dunkles Bürokratennest)" (Janouch, 1961, s. 49) olarak Kafka'nın bizzat tanımladığı mekandır. Esas itibarıyla bu atmosfer, Kafka'nın arayıp bulamayacağı bir ortam sunmaktadır. *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*'nun söz konusu dönemdeki tarifi şu şekilde yapılmaktadır: "Kafka'nın işe başladığı tarihe kadar burası, eski Avusturya'da sık rastlanıp bürokrasi ve düzensizliğin birbirinden ayrılmayacak gibi iç içe girdiği kurumlardan biridir ve söz konusu durum onbeş yıldan beri kendini belirgin olarak açığa vurmaktadır." (Wagenbach, 2008, s. 82-83)

Yapıtlarında Kafka'nın sıklıkla yer verdiği boğucu bürokrasi, karmaşık uygulamalar, nedensellikten uzak gelişmeler, *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*'nun Kafka'ya sunduğu uğraş ve atmosfer ile yakından ilişkilidir. "Kafka'da memurların dünyasıyla babaların dünyasının aynı olduğuna dair birçok emare vardır. Benzerlik bu iki dünyanın da hayrına değildir. Sıkıntı, çürüme ve pislikten oluşurlar." (Benjamin, 2017, s. 4) sözleri baba ile bürokrasi gibi, Kafka için sorunlu iki alana işaret etmektedir. Bu teze göre, Kafka'nın sorunlu bir alanın (baba) yönlendirmesi veya mecbur kılması sonucu düştüğü başka bir sorunlu alan (bürokrasi) birleşmektedir. Bu birleşmenin sağladığı edebi malzeme ise oldukça değerlidir. Bu açıdan bakıldığında, söz konusu kurum bir açıdan Kafka'nın edebi dünyaya arzu ettiği ölçüde yönelmesini engelleyen bir olgu, diğer taraftan Kafka'yı edebi açıdan besleyen bir mekandır. "... *İşçi-Kaza-Sigorta Kurumu* görevlileri -aralarında modern bir büroda akla gelmeyecek tipler de vardı- karşı konulmaz bir ironinin anlatımı için oyun alanı yaratıyordu." (Stach, 2013, s. 195) ifadelerinden, Kafka'nın bu açıdan kurumdan ne denli faydalandığı anlaşılmaktadır. Kafka, esas itibarıyla kurumun sadece fiziki ya da somut boyutlarından değil, yürüttüğü mesleğin doğrudan doğruya kendisinden faydalanmıştır. Tutku duyduğu ve asıl yürütmek istediği uğraş alanı olarak edebiyata, ofisteki işinden malzemeler taşımıştır. Kimi zaman figürler, kimi zaman yaşantılar, kimi zaman ise bir bütün olarak atmosfer iş yerinden edebi yapıtlara yansımıştır. Bu tezi, faydalanma eyleminden öteye taşıyarak "Modern yaşamın ... bir analisti olarak Kafka'nın büyüklüğünü çoğunlukla onun ofisteki işine borçluyuz." (Corngold vd., 2017, s. 9) boyutuna taşıyan görüş de mevcuttur. Bu görüşe göre, Kafka'nın edebi yapıtlarının temelini memuriyet ve hukukçuluk oluşturmaktadır. Buradan hareketle hukukçu Kafka'nın, edebiyatçı Kafka'yı beslediği hatta edebiyatçı Kafka'nın temelinde hukukçu Kafka yattığını iddia etmek mümkündür.

Hukuk ve edebiyat, sadece Kafka özelinde değil, genel olarak da birbirlerine yakın hatta aynı diyalektik üzerine kurulu disiplinlerdir. Yargılamanın esas itibarıyla retoriğe dayandığı (Aristoteles, 2019, s. 16-17) ve hukukun temelinde de retorik ve diyalektiğin olduğu (Aristoteles, 2019, s. 14) kabul edilmektedir. Kafka için de durum ileri boyutlu olarak bu doğrultudadır: “Kafka’nın sigortacılık ve kamuya hitap eden belgeleri, nasıl hukuki sekreter Kafka yazar Kafka’dan stratejiler ödünç alıyorsa, yazar Kafka’nın da hukuki sekreter Kafka’dan stratejiler ödünç aldığını ortaya koymaktadır.” (Corngold vd., 2017, s. 13) Muhakeme yeteneği, tez ve antitezleri birlikte sunuşu, nedenselliği bilinçli olarak koparması ve daha birçok olgu, Kafka’nın bu stratejilerden ne denli faydalandığını göstermektedir. Özellikle kurmaca metinlerinde, hukuki metinlerin aksine bir yönde nedenselliği sorunsallaştırması ise yine bu iki disiplinin Kafkaesk tarzda bir taraftan birleştirilmesi, diğer taraftan ayrıştırılmasıdır. Gerçek (öğretici) metin türü olarak hukuki yazılar, kurmaca (sanatsal) metin türü olarak da edebi yapıtlar Kafka’da bir araya gelmektedir. Bunu, modernizmin gerçek ve kurmaca algılarını dağıtmasının sorunsallaştırılması olarak yorumlamak mümkündür. Kafka’nın “Modern yaşamın ... bir analisti” (Corngold vd., 2017, s. 9) olduğunu bu noktada da tekraren vurgulamak gerekir. Dolayısıyla Kafka, “... Kafka’nın hem edebi hem de resmi yazı dünyası tek bir kurumdur.” (Corngold vd., 2017, s. 20) söyleminin de işaret ettiği üzere, hukuk ve edebiyat disiplinlerinin temeline uygun olarak her iki alanın stratejilerinden çok boyutlu faydalanmıştır.

Kafka’nın kendi düşüncesi ise memuriyet ve hukukçuluğunun kendisine yarar sağlamak bir yana, zarar verdiği yönündedir. Kafka, başta zaman konusu olmak üzere çeşitli boyutlarıyla birlikte vakit darlığını kastederek “ofis olmasaydı, o zaman her şey çok farklı olurdu” (Kafka, 2016, s. 412) demiştir. Kafka’ya göre hukuk öğrenimine yönelmesi ve ardından hukuk alanıyla ilgili işlerde çalışması, onu edebiyattan alıkoyan öğelerdir. Bunların üzerine, hukuk alanıyla ilgili yoğun bir işte çalışması ise tam anlamıyla düş kırıklığı ve büyük bir engeldir. Kafka, ofisteki işi hakkında “yaşamımdaki bu korkunç engelden kaynaklanan çaresizlik halini sürekli yaşıyorum” (Kafka, 2016, s. 414) ifadelerine başvurmuştur. “Korkunç engel” olarak gördüğü işi, Kafka’ya göre, tutku duyduğu edebiyattan onu alıkoymaktadır. Fakat diğer taraftan da Kafka, ofisteki işi hakkında şöyle düşünür:

“Sigortanın dışında geçireceğim bir yaşamdan korkuyorum sanma, gece gündüz başımı kızdıran bu ateş, özgür olmamandan, fakat şefim yakınmalarına başladığında ve örneğin işten ayrıldığımda departmanın dağılacağı (ne denli gülünç olduğunu açıkça sezmede olduğum anlamsız bir düşünce bu), kendisinin de hasta olduğu vs. türünden şeyler söylediğinde yapamıyorum işte, içimde büyütülmüş memur o zaman yapamıyor.” (Kafka, 2016, s. 580)

Kafka, yürüttüğü işin bir taraftan kendisine engel oluşturduğunu, diğer taraftan ise “içindeki memurun” bu iş olmadan yapamadığı görüşündedir. Bu noktada Kafka’nın kendi isteği ötesinde bir durumun içinde olduğu, “Avusturya devletinin memuriyeti ve onun da ötesinde kişisel tutukluklar içine saplanmış haldeyim” (Kafka, 2016, s. 580) ifadelerinden de anlaşılmaktadır. “Avusturya devletinin memuriyeti” ile kastın, özellikle sigorta kurumlarına yansıyan çalkantılı dönem ve dolayısıyla çalkantılı bürokrasi olduğu açıktır: “Bu kurumların -Kafka’nın gelecekteki işyeri- ortaya çıkışı, idare tarihinin, devlet tarihinin ve Habsburg İmparatorluğu’nun tarihinin çalkantılı kesişim noktasını nitelemektedir.” (Corngold vd., 2017, s. 74) Diğer taraftan buna “Kafka,

kişisel olarak, sınırdadır. Yalnızca iki bürokrasinin, eski ve yeni bürokrasinin kavşak noktasında olmakla kalmaz, teknik makine ile hukuksal sözcenin de kavşak noktasındadır.” (Deleuze & Guattari, 2001, s. 119) gerçeğini de eklemek gerekir. Tamamen ayrı bir gerçek ise “Pislik memurlara öylesine yapışmış bir özelliktir ki devasa parazitler olarak bile düşünülebilirler.” (Benjamin, 2017, s. 4) tespitidir. Gerek *Dava*’da gerekse *Şato*’da Josef K. ve K.’nin yansıtılan durumlarının da gösterdiği üzere “Ofislerin; müdürlüklerin; küf kokulu, külüstür, loş odaların dünyası Kafka’nın dünyasıdır.” (Benjamin, 2017, s. 2). Burada esas olan ise, bu atmosferin sadece fiziki olanaklar ile sınırlı kalmamasıdır. Kafka’nın memur ve bürokrasi dünyası, kokuşmuşluğun ve geride kalmışlığın dünyasıdır. Bir bütün olarak karanlığın temsilidir. Dolayısıyla bu ortamın Kafka’ya edebi yapıtlara malzeme açısından oldukça nitelikli bir atmosfer sunacağı ileride ortaya çıkacaktır. Fakat içinde bulunduğu an itibarıyla bir tarafta geçmişiyile ve yenisiyle boğucu bürokrasi, diğer tarafta ise bizzat hukukçu Kafka’nın karakteristik yapısı, Kafka’yı alıkoymaktadır. Tüm bunların altında Kafka’nın ifadesiyle “memurumsu bir ürkeklik” (Kafka, 2016, s. 642) söz konusudur aslında. Bu yüzden hem çalışma saatlerinin uzunluğundan hem de geri kalan zamanın edebiyata duyduğu tutku açısından yetersizliğini şu sözlerle dile getirmiştir: “... 8-9 saat gibi hayli uzun bir çalışma günü beni bekliyor, ama büro dışındaki saatleri vahşi bir hayvan gibi yiyip yutuyorum.” (Wagenbach, 2008, s. 76)

Endüstriyel üretimin ciddi düzeyde olduğu, üzerine de bir dünya savaşının söz konusu olduğu bir dönemde 8-9 saatlik bir çalışmanın “hayli uzun bir çalışma günü” olup olmadığı konusu tartışılabilir bir söylemdir. İnsan haklarının yanı sıra çalışma ve sosyal güvenlik konularının sıklıkla tartışıldığı, vahşi tüketim ve sömürü toplumlarının konu olduğu 21. yüzyılda dahi 8-9 saatlik çalışma süresi çeşitli değişkenlerden bağımsız olarak bakıldığında, makul çalışma şartları arasında görülebilir. Kaldı ki 20. yüzyılın ilk çeyreği ve sigortacılık bağlamınca normal dışı süreçlerin yaşandığı bir dönemde, bu sürenin oldukça yerinde olduğu söylenebilir. Buna rağmen Kafka’nın *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*’ndaki durumu, “Kurumda, Kafka’nın yanında. Yorgun bir şekilde masanın ardında oturuyordu. Sarkmış kollar. Sıkıca kapatılmış dudaklar.” (Janouch, 1961, s. 49) sözleriyle tarif edilmiştir. Bu da Kafka’nın sadece fiziksel değil, psikolojik olarak da yorulduğunu veya yorulmakta olduğunu göstermektedir. Bunu Kafka’nın narin bedeni, taşıdığı hastalığı, kurumda üstlendiği görevlerin zamandan bağımsız olarak yoruculuğu ve daha birçok nedene dayandırmak mümkündür. Ancak, Kafka’da esas nedenin edebiyata dair kısıtlanmışlık ve dolayısıyla motivasyon eksikliği olduğunu tahmin etmek güç değildir.

Edebiyatçı Kafka, hukukçu Kafka’nın uğraşlarından her ne kadar şikayetçi olsa da başta tematik açıdan olmak üzere çok boyutlu olarak ondan sonuna kadar beslenmiştir. Hukukçu Kafka ise edebiyatçı Kafka tarafından vazgeçmeye zorlanmış ancak, uzun yıllar hukukçuluğuna devam etmiştir. Bu durumun özeti olarak, “On dört yıl hukukçu olarak Prag’daki İşçi Kaza Sigortası’nda, Bohemya Krallığı’nın hizmetinde çalıştı, ama akşam ya da gece saatlerindeki yazıp çizmelerine gönlünce tek uğraş diye baktı hep.” (Wagenbach, 2008, s. 9) şeklindeki alıntı esas alınabilir. Kafka, emekli olduğu 1922 yılına dek hukuk alanında farklı kadro ve pozisyonlarda çalışmıştır. Bunu yaparken edebi uğraşlarına mümkün olduğunca zaman ve güç ayırmıştır. Bu sayede dünya literatürüne önemli edebi yapıtlar kazandırmıştır.

Kafka'nın "korkunç engel" (Kafka, 2016, s. 414) olarak nitelendirdiği işi, dünya literatürüne mal olan edebi yapıtlarına hiç kuşkusuz malzeme sağlamıştır. Dolayısıyla "... yazarlığına yakınlığı açısından, Kafka'nın ofis yaşamı salt bir ziyan, salt bir acı çekme olarak özetlenmemelidir." (Corngold vd., 2017, s. 58-59) Kafka'nın roman ve öykülerinde bürokrasinin kapladığı alan buna dair başlıca veridir. Daha özele inildiğinde, bunun yanı sıra *Dava*'daki nedensellikten uzak yaşantıların yanı sıra Josef K.'nin yüksek dereceli bir banka memuru olması, *Şato*'da K.'nin değişken göstergeler içinde kadastrocu olması ve çizilen atmosferin bire bir *İşçi Kaza Sigortası Kurumu* ile uyuşması, *Dönüşüm*'de Gregor Samsa'nın resmi otoriteye karşı hiçbir şansının olmaması, *Çin Seddi'nin İnşası*'nda üst kademe yöneticilerin sorgulanması ve inşaatlardaki iş güvenliğinin sorunsallaştırılması, *Yuva* öyküsünde porsuğa benzeyen hayvanın Birinci Dünya Savaşı'nda savaşan siperdeki askerleri simgelemesi, *Ceza Sömürgesi* öyküsünde ahşap planya makinelerinden kaynaklı iş kazalarının yanı sıra savaş ekonomisi ve parçalanma gibi konulara yer verilmesi ve daha birçok örnek kurmaca metinlerinde Kafka'nın beslendiği kaynağı göstermektedir. (Bk.: Corngold vd., 2017, s. 9-579; Tenckhoff, 2000, s. 1148-1152; Sarı, 2016, s. 23-25) Buna paralel olarak Kafka'nın hukuki metinleri başta olmak üzere kurmaca olmayan metinlerinin tamamında derin bir edebiyat tespit etmek mümkündür. Kafka'nın bu yazıları hakkında "Yazıların ardındaki Kafkaesk arka plan seslerini duymamanız mümkün değildir." (Corngold vd., 2017, s. 15) denilmektedir. Gerek hukuk gerekse edebiyat, her iki disipline dair yazıların tamamında, yazının ait olduğu disiplinin yanında diğer disipline dair veri saptamak Kafka metinleri kapsamında mümkündür.

Edebiyat disiplininin dolaylı etkilerinden bağımsız olarak bakıldığında da Kafka'nın hukuki veya işiyle ilgili metinlerinde güçlü bir iskelet, istikrarlı bir kurgu ve nedensellikle örülü ayrıntılar göze çarpmaktadır. Arzu etmediği veya gönlünde yatmayan bir meslek olmasına rağmen yürüttüğü işi olağanın üzerinde bir kalitede yerine getiren Kafka'nın memur ve hukuk danışmanı olarak ürettiği metinler irdelemeye değerdir.

3. KAFKA'NIN HUKUKİ/OFİS YAZILARI

I.

Kafka'nın 1908 yılında yazmış olduğu ilk hukuki metinler arasında olan *İnşaat Sektörü İçin Zorunlu Sigortanın Kapsamı* yazısı şöyle başlamaktadır:

"İdari Mahkeme'nin inşaat sektörü için zorunlu sigortanın kapsamıyla ilgili en son kararları, özellikle içinde bulunduğumuz geçici evrede bu meseleye ilişkin bir açıklama yapmanın belli bir ilgili çekeceğini ortaya koymaktadır. Çünkü meselenin gelişiminin ardında hukuk otoritelerinin hızla değişen yorumlarından oluşan bir arkaplan bulunmaktadır." (Corngold vd., 2017, s. 119)

Kurumun, içişleri bakanlığına göndermek üzere yıllık raporunda da yer verdiği bu yazı, 1887 yılındaki yasanın (28 Aralık 1887 tarihli *İşçi Kaza Sigortası Yasası*) 1906 ve 1908 yıllarında yapılan değişikliklerine dair bir şerh olarak görülebilir. Kafka'ya göre yasanın sınırlayıcı yorumu 1906 yılında idare mahkemesi tarafından ortadan kaldırılmış ancak, 1908 yılında yine aynı mahkeme tarafından eski haline getirilmiştir. (Bk.: Corngold vd., 2017, s. 120)

Yazının tamamı bir bütün olarak ele alındığında Kafka, metni aşamalara bölmüş, ilk aşamada sorunu teşhis etmiş, daha sonra bu soruna dair dayanaklar ortaya koymuş, ardından mevcut olan

sonucu ortaya koymuş, sigorta kurumları için gerekli olan ve daha önce alınan karara göre yapılması gerekeni önermiş, bu önerinin işçiler için gerekliliğine yer vermiş, sahadaki uygulamalara dair istatistikleri dayanak olarak göstermiş, sonuç olarak “Ele aldığımız her şeyi değerlendirecek olursak” (Corngold vd., 2017, s. 141) diyerek inşaat sektörüyle ilgili olarak zorunlu sigortanın kapsamına dair nihai çözüm önerisini somut bir şekilde ortaya koymuştur. Diğer taraftan, gerekli olan noktalarda yasa ve dilekçe ya da mektupların ilgili kısımlarına da yazı kapsamında yer vermiştir. Yazı kapsamında aktarılan temel duygu, yazıyı hazırlayanın dili kullanma yeteneğinin olağanın üzerinde olduğu yönündedir.

1908 tarihli bu yazı başarıyla kotarılmış akademik bir metin olmasının yanı sıra güçlü bir retorik örneğidir. Yazıya karşı sunulabilecek muhtemel antitezleri baştan çürütme amacı taşıyan bir dil ve argümantasyon tekniği saptamak mümkündür. Karşılıklı diyalog sürecine başvurulması durumunda dahi yazı, birçok muhtemel soruya yanıt barındırmaktadır. Buna örnek olarak ilgili yasanın ilk maddesinin açıklaması ve ardından varılan sonuç ve muhtemel antitezlere karşı önerdiği peşin yanıtlar barındıran şu kısım gösterilebilir:

“Bundan çıkarılması gereken sonuç, bütün ticari yapı firmalarının, bu firmaların sigorta kapsamında olmasının nedeni şantiyelerdeki işin beraberinde getirdiği belli bir risk olsa bile, zorunlu sigortaya tabi olduklarıdır. Bu, tıpkı öteki sanayilerde motorların çalıştırılmasına dahil olan risklerin tüm firmayı zorunlu sigortaya tabi kılması gibidir.” (Corngold vd., 2017, s. 125)

Kafka'nın verilebilecek muhtemel bir karşıt örneğe dahi yanıt verdiği yazısı, bu tarz söylemlerle de kısıtlı değildir. Yazı, bir bütün olarak alındığında işçileri bakanlığı veya daha da ötesinde siyasi otorite ve mensuplarına ne denli iş bilmez olduklarını göstermektedir. Ancak yazıyı, salt yanlışlıkları ortaya koyan bir metinden uzaklaştıran en önemli özellik, çözüm önerileri sunması ve taraflar arasında orta yolu bulmaya çalışmasıdır. Yazının son paragrafına bakıldığında, bu fark daha iyi anlaşılmaktadır:

“Atölye sigortasının kendine özgü meselesinde, düzen, yalnızca hakiki bir hukuki yorumlamayla veya bir reform süreciyle yeniden sağlanabilir; bir reform süreci yalnızca sigorta meselesiyle ilgili herhangi bir reformda atölye emeğinin bütünüyle sigorta kapsamından çıkarılmasını tavsiye edenlerin seslerinin üzerine çıkarak gerçekleştirilebilir. Bunlar, tarif ettiğimiz durumdan kaçınılmaz olarak ortaya çıkması gereken potansiyel sonuçlardır. Açıklamamızı bu sorunları çözmek için seçilmiş yetkililere sunuyoruz.” (Corngold vd., 2017, s. 142)

Yazı, kamu yazışmalarının genelinin aksine salt bir sorun teşhisi ve ilgili idareye bildirim değildir. Dilsel ve edebi öğelerin değerlendirilmesi devre dışı bırakıldığında dahi, kamu düzeni ve işleyişi açılarından hiç kuşkusuz yapıcı eleştirel ve daha iyiyi amaçlayan bir yazıdır.

Yazıya bir bütün olarak bakıldığında yazının kamusal işleyişin yanı sıra farklı birçok boyut içerdiği söylenebilir. Yazı, sade bir hukuki metinden fazlasıdır. Aşağıdaki boyutlarıyla yazı, Kafka'nın ilk metinlerinden olmasına rağmen birçok açıdan ciddi bir kurgu sunmaktadır:

“*Meselelere ilişkin net, ayrıntılı bilgiler;

*bir tartışmayı mümkün olan bütün bakış açılarından algılama ve tarif etme ve bu sesler çatışmasını taşıyan bir belge yaratma yeteneği;

*dilin söylemsel unsurlarına yönelik yüksek bir duyarlılık: dilin özne konumlarını üretme ve tutumlara, davranışlara ve görüşlere nüfuz etme gücü;

*tartışmaları, emsal ya da öteki hukuki otoritelerin gücüyle değil, tarafların arzularını ve kanaatleri arasında arabuluculuk ederek çözümle yöntemi.” (Corngold vd., 2017, s. 143)

Gerek bu çalışmada gerekse hukuki metinlerin alıntılındığı kaynakta araştırmacılar tarafından saptanan özellikler paralellik göstermektedir. Kafka hakkında denilen “bürokrasi Kafka’yı büyüler, çünkü sigorta şirketinde Kafka bizzat geleceğin bürokratıdır” (Deleuze & Guattari, 2001, s. 83) ifadesinin işaret ettiği gerçek, somut bir şekilde hissedilmektedir. Edebiyatçı Kafka ile hukukçu Kafka arasındaki çatışmanın, birbirlerine stratejiler sağlayan iki yardımcıya dönüştüğüne ya da dönüşeceğine dair veriler henüz ilk yazı ile kendisini göstermektedir.

İnşaat Sektörü İçin Zorunlu Sigortanın Kapsamı yazısı, ileriki aşamada edebiyatçı Kafka için *Çin Seddi’nin İnşası* ve *Dava* gibi metinlerde, alımlamaya bağlı olarak büyük veya küçük ölçüde kendisini yansıtacaktır.

II.

Kafka’nın 11 Aralık 1912 tarihli mektubu “Dr. Franz Kafka, Kurum hukuk danışmanı” (Corngold vd., 2017, s. 356) adı ve unvanıyla imzalanmıştır. *Prag İşçi Kaza Sigortası Kurumu’na Mektup* yazısı, esas itibarıyla aylık iyileştirmesi ve daha üst bir kadro taleplerini içermektedir. Mektubun son ifadeleri yazının amacını somut bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Bunlardan ötürü, aşağıda imzası bulunan, saygılarıyla, yüce Yönetim Kurulu’ndan kendisini Kurum’un devlet memurlarının maaş skalasının ilk maaş dilimi olan kategori III’e tayin etmelerini ve kendisine Astsekreterlik veya Komisyon üyesi unvanını vermelerini talep etmektedir.” (Corngold vd., 2017, s. 356)

Yazının ulaşmak istediği esas amaç metnin son ifadelerinde açık bir şekilde yer alırken, yazının bu aşamasına gelinceye kadar Kafka, ciddiyet ve titizlikle taleplerine dair dayanaklar örmüştür. Bu dayanaklar, giriş ve sonucun bir bütün oluşturduğu yazının arasına yerleştirilmiştir. Kafka’nın kurmaca metinlerinde başvurduğu bu tekniğin resmi yazışmalarında da yer aldığını görebilmek dikkat çekicidir. Giriş ve sonucun bütüncül olduğu yazı, şu ifadelerle başlamaktadır:

“Saygıdeğer Yönetim Kurulu!

Aşağıda imzası bulunan, saygıdeğer Yönetim Kurulu’na maaşının ve unvanının etkili bir biçimde düzenlenmesi yolunda alçakgönüllü bir talep iletmekte, Kurul’un lütfedip aşağıdaki sebepleri dikkate almasını talep etmektedir.” (Corngold vd., 2017, s. 348)

Giriş ve sonuç dışında anlatımın geneline hakim olan ve üçüncü tekil kişi üzerinden yürütülen talep ya da yazı oldukça ilgi çekicidir. Genelleme ifadeleri hariç olmak üzere, girişten sonuca kadar metnin tamamının “o” kişisi tarafından aktarılmaktadır. Bunun Kafka’ya özel bir teknik mi, yoksa dönemin kamu yazışma prensibi mi olduğu konusu belirsizdir. Ancak diğer yazışmalara bakıldığında, söz konusu dönemde böyle bir tekniğin olmadığı açıktır. Kafka’nın kendi yazdığı diğer yazılarda “biz” dili kullanılmıştır. Fakat Elisabeth Kroha ve Norbert Hochsieder’in temsilcisi hukuk doktoru Franz Nadler’in yazdığı temyiz düzeltme yazısında “Saygıdeğer k. k. Valilik Makamı’ndan lütfedip, yukarıda açıklanan temyizleri çözüme kavuştururken bu düzeltmeyi dikkate almasını kabul etmesini rica ediyorum. (İmza) Dr. Franz Nadler.” (Corngold vd., 2017, s.

322) şeklindeki ifadelerle “ben” kişisine başvurmuştur. Dolayısıyla bu tarz bir tekniğin istisnai bir örnek olarak Kafka’ya ait olduğunu söylemek mümkündür. Bu örnekte de hukukçu Kafka ile edebiyatçı Kafka’nın birbirlerine stratejiler sağladıkları görülmektedir.

Yazıyı farklı kılan tek özellik Kafka’nın olağanın dışında dil kullanımı değildir. Kafka bu yazısında dokuz adet tablo sunmuştur. (Bk.: Corngold vd., 2017, s. 350-355) Bu tabloların tamamını kendisinin hazırladığı ise açıktır. Bu tablolara taleplerini somutlaştırmak ve taleplerine dayanak oluşturmak için yer vermiştir. Günümüz teknikleri göz önünde bulundurulduğunda dahi, yazı olağanüstü kalitede hazırlanmış ve salt bir aylık iyileştirmesi talebinden çok daha fazlasını sunmaktadır. Kafka’nın “Aşağıda imzası bulunan, saygıdeğer Yönetim Kurulu’nun bu olguları somutlaştıran aşağıdaki rakamların sunduğu kanıtları gözardı etmeyeceğinden emindir” (Corngold vd., 2017, s. 350) diyerek sunduğu ilk tablo (Tablo 1) şöyledir:

Tablo 1

Fiili Aylık ile Olması Gereken Aylık (Corngold vd., 2017, s. 350)

<i>Hukuk danışmanlarının yeni işe başlama düzeyinde maaşlarında fiili artış</i>					<i>Hukuk danışmanlarının maaşları, 1904 taban aylığı düzeyi korunsaydı, yani düzenlemeler olmaksızın nasıl değişirdi?</i>			
<i>Yıl</i>	<i>Taban Aylığı</i>	<i>Konut ödeneği</i>	<i>Artan HP için Ödenek</i>	<i>Toplam maaş</i>	<i>Taban aylığı</i>	<i>Konut ödeneği</i>	<i>Artan HP için Ödenek</i>	<i>Toplam maaş</i>
1904	2.000	600		2.600	2.000	600		2.600
1910	1.800	540	234	2.574	2.000	600	260	2.800
1912	1.600	640	336	2.576	2.100	840	441	3.381

Kafka’nın hazırladığı ve sunduğu Tablo 1’e göre, 1912 yılındaki aylık 1904 yılındakine oranla artış bir yana, gerilemiştir. Oysaki 1904 yılındaki taban aylığın korunması ve makul ölçüde artırılması, sonuç olarak da 3381 kron olması gerekirken, 1912 yılı itibarıyla 2576 kronta kalmıştır. Kafka, bu durumu yazıda açık ifadelerle dile getirmektedir: “Ne var ki Kurum’un devlet memurlarına yönelik geniş ölçekli maaş düzenlemeleri durumunda, hukuk danışmanlarının taban aylığı 1904 yılı düzeyine bile yükseltilmemiştir. Yükselen hayat pahalılığının genel sonuçları hesaba katılarak bu düzeyin geciktirilmeden yeniden hesaplanması şöyle dursun.” (Corngold vd., 2017, s. 350)

Kafka’nın sunduğu tablolar, konunun değişkenlerinin tek bir boyutuna dair değildir. Çeşitli ödeme kalemlerindeki farklılık, çeşitli öğrenim seviyelerine sahip memurlar arasındaki farklılık, merkezi otorite ile *İşçi Kaza Sigortası Kurumu* arasındaki ödeme farklılığı, *İşçi Kaza Sigortası Kurumu*’nun çeşitli merkezleri arasındaki ödeme farklılığı, bu çeşitli merkezlerdeki hukuk danışmanlarının çalışma sürelerine göre aldıkları aylık ve işgal ettikleri kadro farklılıkları, kadro türleri arasındaki farkın nominal ve yüzde olarak değişkenliği gibi konulara dair Kafka tablolar hazırlamış ve sunmuştur. (Bk.: Corngold vd., 2017, s. 351-355) Bu tabloların her biri, konuya dair ayrı bir boyutu ele almakta ve talebin geçerliliğini farklı bir açıdan somutlaştırmaktadır. Aynı

şekilde edebi yönü ve dilsel becerisinin de katkılarıyla Kafka'nın, muhakeme yeteneğini farklı bir noktada konumlandırmaktadır. Dayanak açısından ise kusursuz bir temel oluşturmaktadır. Kafka'nın haklı talebini ortaya koyan en somut kanıt ise Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2

İş Kaza Sigortası Kurumu'nun Çeşitli Birimlerinde Aylıklar (Corngold vd., 2017, s. 354)

Kaza Sigortası Kurumu'nda bir Hukuk Danışmanının Minimum Maaşı				
Yer	Taban aylığı	Konut ödeneği	Düzenli HP düzenlemesi	Toplam
Graz	2.200	768	260+300	3.528
Brünn*	2.400	720	360	3.480
Salzburg	2.200	960	300	3.460
Prag	1.600	640	336	2.576

İşçi Kaza Sigortası Kurumu'nun çeşitli birimlerinde hukuk danışmanlarının aldığı aylığı gösteren Tablo 2, büyük bir ayrımcılığı da ortaya koymaktadır. Aynı kurumun üç farklı biriminde benzer ücretler ödenirken, sadece Prag'da tamamen farklı bir aylık sunulmaktadır. Kafka'nın çalıştığı birim olarak Prag'ın ayrı bir noktada konumlandırılmış olması ve diğer birimlere kıyasla ciddi oranda aşağıda tutulması oldukça dikkat çekicidir.

Salt aylık artış isteğinden farklı olan bu yazı, derin bir haksızlığı da göstermektedir. Ancak Kafka, bu haksızlığa karşı bir tepki veya isyana başvurmak yerine, yerinde ve etkili bir üslup ile haksızlığı tespit etmiş ve gereğini talep etmiştir. Ek olarak, Kafka'nın başvurduğu argümanlar karşısında kurumu güç duruma soktuğu da açıktır. Buna rağmen elde ettiği sonuç ise şöyle aktarılmaktadır:

"Bu karmaşanın içinden kurumun nasıl çıktığını bilmiyoruz; Kafka'ya karşı ise iyi argümanlar görünce her kurumun davranacağı gibi davranıldı. Bekletildi. Doğal olarak bu sefer de dilekçe verenin arzulan kısmen ve taksitlerle yerine getirildi." (Stach, 2013, s. 335)

Prag İşçi Kaza Sigortası Kurumu'na Mektup yazısının öncesinde ve sonrasında Kafka'nın aynı amaçla ve aynı kuruma yazdığı başkaca yazılar da mevcuttur; ancak bu yazıların hiçbiri bu denli ilgi ve detayla yazılmamıştır. Muhtemelen, öncesinde yazdığı yazılardan bir sonuç alamadığını görünce Kafka bu tarzda bir yazıya ihtiyaç duymuştur. Bu yazısıyla sağlıklı bir sonuç elde edemediğini anladığında ise ardından yazdıklarında aynı metoda başvurmanın fayda getirmeyeceği düşüncesinin ortaya çıkmış olduğu muhtemeldir.

III.

Kafka'nın *Engelli Savaş Gazilerine Yardım Edin! Halka Acil Çağrı* yazısı, savaştan dönen ya da terhis edilen askerlere yardım çağrısının yanı sıra devlet ile millet arasındaki bağa dikkat çekme amacı taşır. 10 Aralık 1916 tarihinde *Prager Tagblatt*'ta yayımlanan bu gazete yazısı şöyle başlamaktadır:

“Bu çağrının her yerde duyulmasını ve herkesin uymasını sağlayın! Engelli savaş gazilerimiz hepimiz için acılar çektiler ve çekiyorlar ve hepimizden son derece acılı ve kaygılandırıcı bir geleceğin mümkün olabildiğince dindirilmesine yardım etmemizi istemeye hakları vardır.” (Corngold vd., 2017, s. 540)

Sadece giriş ifadeleri tek başına dahi yazıda ne denli güçlü bir dil kullanıldığını göstermektedir. Okuru henüz başlangıçta metnin içine çeken ve onu metnin bir parçası haline getiren bu girişin, Kafka'nın gerçek ideolojisini veya fikrini yansıtmayı yansıtmadığı belirsizdir. Kafka'nın genel profili böyle bir söylemde bulunamayacağı veya bulunmayacağı yönündedir. Irk, milliyet, din veya herhangi başka bir olgunun Kafka için özel bir anlam ifade ettiğini söylemek güçtür. Dolayısıyla bu tarz bir söylemi, başarılı bir federatif yönetimin sonucu olarak mı, yoksa görevi gereği mi yaptığı konusu belirsizdir. Ancak, aşağıdaki ifadelerle bakıldığında gerçekten de kendi fikri olduğu sonucuna varılabilir:

“Devlet fikriyle onun yurttaşlarının bütününe ayrı kategorilerde tutmamalıyız. Savaş bize hepimizin devlet olduğunu, hiçbirimizin devlet kavramının dışında durmadığımızı, devletin başarısının her birimizin başarısı olduğunu, ve devlete gelen bir darbenin aynı şiddetle her birimizce de hissedildiğini açıkça göstermiştir.” (Corngold vd., 2017, s. 542)

Kafka'nın bu söyleminde, federatif ve milli bilincin yanı sıra devletin ne tür olgulardan oluştuğu konusunun çekiciliği görülmektedir. Kafka, gerçekten de bu görüşte olabilir. Millet devleti, devletin de milleti oluşturduğu, dolayısıyla herhangi birinin zarar görmesi durumunda, bir diğerinin de doğrudan zarar göreceği gerçeğini hatırlatmış olabilir. Fakat “avukatça manevralar” (Wagenbach, 2008, s. 83) ifadesinin işaret ettiği, Kafka'nın hileli dili ya da davranış biçimi de olabilir. Her halükârda Kafka, yazının hitap ettiği kitleyi harekete geçirmek için güçlü ve geçerli bir argümana başvurmuştur.

Franz Kafka

Yazıda yer verilen başkaca konular ne denli büyük bir bütçeye ihtiyaç duyulduğu ve kamu idaresinin bu durum karşısında neler yaptığına dairdir. Kafka, 1915 yılı sonu itibarıyla 886bin kronluk toplam bir bağış miktarına değinir. (Corngold vd., 2017, s. 543) Ardından da kamu idaresinin, özel tıbbi müdahaleden protezlerin imalatına kadar, engelli askerlerin eğitiminden kariyer oluşturmaya kadar, alçı uygulamalarından yapay uzuvlara

kadar yaptığı işlemleri detaylarıyla anlatır. Örneğin “Korgeneral Zanantoni'nin eşinin başkanlık yaptığı, kalıcı bir engelliler bakım komitesi Leitmeritz'de kurulmuştur; Nisan başı itibarıyla, bu kurumda eğitilen 560 engelli gaziye sahip çıkmış ve kendilerine derhal bir meslek temin edilmiştir.” (Corngold vd., 2017, s. 545) gibi söylemlere ya da örneklere yer verir. Kafka'nın yazıda bu tarz noktalara detaylarıyla yer vermesinin en önemli amacı, gelebilecek muhtemel itirazları veya

devletin bu giderleri kendiliğinden üstlenmesi gerektiğine dair tezleri bertaraf etmektir. Bu, Kafka'nın hukuki ve ofis yazılarının genelinde başvurduğu tekniktir. Fakat özellikle bu konuda farklı birey ya da topluluklarca üretilebilecek ilk tez, devletin bu giderleri karşılamakla yükümlü olduğu ve milletin bu tarz tehlikelere karşı devleti zaten vergi ve başkaca olgularla desteklediği yönünde olacaktır. Kafka, bu tezi, genelde başvurduğu tekniğe uygun olarak çürütmeye veya dindirmeye yönelik verileri en başından yazıya yerleştirmiştir.

Yazının son başlığını ise Kafka parasal yardım toplama kampanyasına ayırmıştır. *Para Toplama Kampanyaları* başlığını verdiği bu bölümde (Bk.: Corngold vd., 2017, s. 547-548) parasal yardımların ciddi bir boyuta ulaştığını, insanların kendilerini feda edecek derecede istekli oldukları, kamu idaresinin ise insanüstü bir görevle karşı karşıya olduğunu dile getirmiştir. Yazının asıl amacının bu bölümde yer verilen yardım toplama konusunun olduğunu söylemek mümkündür. Yazının bu bölümündeki bazı kısımlarda dahil olmak üzere, bu bölümü aşan kısmı yardım kampanyasının gerekçelendirilmesi ve muhtemel antitezlerin çürütülme arzusundan ileri gelmektedir.

Kafka, okurun güvenini kazanma stratejilerine yazının birçok noktasında başvurmuştur. Yazı bir bütün olarak ele alındığında, bu güvenin tesisi için farklı nelerin eklenebileceği sorusuna yanıt bulmak güçtür. Kafka, bu güveni sağladıktan sonra "Kraliyet Toprakları Kamu İdaresi posta çeki hesap numarası 119516'dır." (Corngold vd., 2017, s. 548) notuyla parasal yardımın gönderilebileceği hesap numarasını paylaşmıştır. Diğer taraftan da son paragrafı okurların hassasiyetlerine yönelik olarak özel amaçlar için kullanılmak üzere bağış yapılabileceğine dair bir duyuruya ayırmıştır:

"Özel maksatlara tahsis edilen bağışlar: Kraliyet Toprakları Kamu İdaresi ayrıca özel maksatlara yönelik olduğunu belirten bağışları da kabul etmektedir - örneğin, bir birliğe yardım etmek, belli bir köken ya da milliyetten askerlere yardım etmek ya da görme engellilere ya da akciğer, ruhsal ya da kalp rahatsızlıkları olanlara destek olma. Bu özel ihtiyaçları karşılama uygulamaları titizlikle not edilmekte ve mümkün olduğunca özenle yürütülmektedir." (Corngold vd., 2017, s. 548)

Görülebileceği üzere Kafka, yazısında muhtemel soru ve kuşkuları gidermenin yanı sıra muhtemel hassasiyetleri de karşılama çabası içindedir. Bu sayede, normalden fazla bağış toplayabileceği kuvvetle muhtemeldir. Özellikle, vatandaşların hassasiyetlerine yönelik yer verdiği son paragraf yazının en etkili kısmı olarak görülebilir. Normal şartlarda askerlere yardım etmeyi düşünmeyen bir Praglı, kendi etnik ya da milli kökenden bir asker grubuna yönelik yardımda bulunmayı değerlendirebilir. Başka bir örnekte kendisi de özel bir engele sahip başka bir vatandaş, benzer engelle karşılaşan bir asker grubuna yardım etmek isteyebilir.

Engelli Savaş Gazilerine Yardım Edin! Halka Acil Çağrı yazısı Kafka'nın oldukça farklı bir boyutunu ortaya koymaktadır. Retorik araçların sonuna kadar kullanıldığına dair izlenim oldukça güçlüdür. Başlı başına ikna etme üzerine kurulu bu yazı, ortaya çıkabilecek muhtemel soruları yanıtlamakta, kuşkuları savurmakta ve yardım etmeye dair okurda güçlü bir motivasyon oluşturmaktadır.

SONUÇ

Franz Kafka, genel yargının aksine sadece bir edebiyatçı değildir. Kafka'nın hukuk doktoru olması ve kariyerinin tamamını bu alana ayırmış olması genellikle göz ardı edilmektedir. Oysaki Kafka, kurmaca metinlerinin yanı sıra oldukça güçlü hukuki ya da ofis yazıları üretebilmiş bir isimdir. Bu çalışmada, ölümünün 100. yılında, Kafka'nın göz ardı edilmiş, ancak edebi yapıtlarına ciddi ölçüde katkı sağlamış olan memur ve hukuk danışmanı boyutu irdelenmiştir.

Çalışmada ortaya çıkan temel sonuç, Kafka'nın edebiyatçılık boyutu kadar hukukçuluk boyutunun da incelenmeye değer olduğudur. Buna yönelik olarak, hukukçu Kafka ve edebiyatçı Kafka olmak üzere Kafka'nın iki farklı kimlik sunduğu saptanmıştır. Buradan hareketle, hukukçu Kafka'nın anlatım teknikleri açısından hiç de zayıf olmayan, sıradan bir avukatın yazacağından çok daha fazlasını sunan metinler ortaya koyduğu söylenebilir. Buna rağmen hukukçu Kafka, edebiyatçı Kafka'nın gölgesinde kalmıştır. Bunun başlıca nedeninin edebiyatçı Kafka'nın sıra dışı metinleri ve dolayısıyla dünyaca gördüğü değer olduğunu tahmin etmek gerekir. Edebi yapıtlarının niteliği her türlü olguyu gölgede bırakan cinsten olduğu okur ve araştırmacılarca sabittir.

Edebiyatçı Kafka ile hukukçu Kafka bir taraftan çatışmakta, diğer taraftan ise birbirlerine destek olmaktadır. Temelde aynı noktaya dayanan bu iki disiplin, her iki kimliğe de birbirlerinden faydalanma olanağını sunmaktadır. Buna paralel olarak, edebiyatçı Kafka hukukçu Kafka'nın karşılaştığı somut olaylardan tematik malzeme toplamıştır. Diğer taraftan hukukçu Kafka ise edebiyatçı Kafka'dan dilin özenli kullanımı ve metnin bütüncüllüğü başta olmak üzere birçok retorik teknik almıştır. Ancak, Kafka'nın tezi, ilgi duymadığı hukuk disiplininin her fırsatta edebi tutkularına engel olduğu yönündedir.

Farklı konulara dair seçilmiş üç yazı da Kafka'nın edebiyattan ne denli faydalandığını ve bunları edebiyata nasıl hasredilecek malzeme olarak kullandığını göstermektedir. *İnşaat Sektörü İçin Zorunlu Sigortanın Kapsamı*, *Prag İşçi Kaza Sigortası Kurumu'na Mektup* ve *Engelli Savaş Gazilerine Yardım Edin! Halka Acil Çağrı* yazılarının her biri, farklı bir kamusal boyut içermektedir. Ancak hepsi de Kafka'nın mesleğine dair ve mesleği kapsamında yazdığı yazılardır. Hepsinin ortak tekniklerin söz konusu olduğu gibi, ayrı tekniklerin de varlığı dikkat çekmektedir. Edebiyatçı Kafka'nın net bir şekilde hissedildiği bu yazılar, aynı zamanda edebiyata dair veriler sunan malzemelerdir.

Sonuç olarak, Franz Kafka dünya edebiyat literatürüne çok güçlü metinler sunmuş bir yazarın yanı sıra göz ardı edilen başka bir kimliğe de sahiptir. Bu kimlik, başta babası olmak üzere ailesi tarafından sürüklendiği hukuk öğrenimine dayanmaktadır. Hukuk doktoru olarak tamamladığı öğreniminin ardından Kafka, yine ailesine dayanan çeşitli nedenlerle hukuk alanında çalışmıştır. Tutku duyduğu edebiyata engel oluşturan bir uğraş alanı olarak görmesine rağmen emekliliğine kadar hukukla ilgili işler yürütmüştür. Bu süreçte ürettiği yazılardan sadece bu çalışmaya esas oluşturanların dahi, ne denli nitelikli oldukları açıktır. Kafka, memur ve hukuk danışmanı yönüyle ciddi boyutlarda irdelemeye değer bir kimlik sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aristoteles (2019). *Retorik*. (Ari Çokona, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Benjamin, Walter (2017). *Kafka Üzerine*. (Deniz Kurt, Çev.). İstanbul: SUB Yayınları.

- Corngold, Stanley, Greenberg, Jack ve Wagner, Benno (Ed.) (2017). *Franz Kafka Ofis Yazıları*. (Emre Erbatur, Çev.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Felix (2001). *Kafka - Minör Bir Edebiyat İçin*. (Özgür Uçkan, Işık Ergüden, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Janouch, Gustav (1961). *Gespräche mit Kafka*. S. Fischer Verlag.
- Kafka, Franz (2016). *Felice'ye Mektuplar*. (Çağlar Tanyeri, Murat Sözen, Turgay Kurultay, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sarı, Ahmet (2016). *Kafkamakine*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Stach, Reiner (2013). *Kafka Karar Yılları*. (Sezer Duru, Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Tenckhoff, Jörg (2000). "Leiden am Recht: Franz Kafka, Dichter und Jurist", *JuristenZeitung*, 55(23), 1143-1152.
- Wagenbach, Klaus (2008). *Franz Kafka Yaşamöyküsü*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

**GÜLMECENİN
DİLLERİ**

Prof. Dr. Ünsal Özünlü

Günce Yayınları